

بازار تبریز میراث گرانبهای سال‌ها اعتماد و مسئولیت‌پذیری

بازار سرپوشیده‌ی تبریز، وسیع‌ترین مجموعه به‌هم‌پیوسته‌ی آجری در تمام جهان است که شامل ۵ هزار و ۵۰۰ حجره، ۲۵ تیمچه، ۲۰ راسته، ۳۵ سرا و امکاناتی مانند حمام، مدرسه، کاروان‌سرا و مسجد است که علیرغم قدمت هزار ساله آن، همچنان سرزنده و پابرجاست و به عنوان یکی از مهمترین مراکز خرید و فروش در شمال غرب ایران شناخته می‌شود؛ بازاری که نه تنها از نظر اقتصادی، بلکه از نظر اجتماعی و سیاسی نیز اهمیت ویژه‌ای دارد و درس‌های بسیاری به اصناف جوان در خصوص تجارت توأم با انصاف و مسئولیت‌پذیری آموخته و مکتب اقتصادی تبریز را پدید آورده است. بازار تبریز قرن‌هاست نبض معیشت مردم آذربایجان را در دست دارد.

به گزارش اتاق بازرگانی تبریز، تاریخ تمدن و تجارت در کشورهای شرقی با ردیابی از سازه‌های آجری و سقف‌های ضربی گره خورده است که هر کدام حکایتی از پایداری و مبادلات تجاری دارند، اما در میان این بناهای عظیم، بازار تاریخی تبریز جایگاهی منحصر به فرد دارد، نه صرفاً به خاطر معماری باشکوهش بلکه، بیش از هر چیز به سبب نقش محوری اش در حیات سیاسی، فرهنگی و اقتصادی ایران در گذر قرن‌ها.

سخن از بازار تاریخی تبریز، فراتر از شرح یک شاهکار میراث جهانی است؛ سخن از سرچشمه‌ی هویت اقتصادی ملت دیار آذربایجان است که همواره نیازمند ارتباط با جهان بوده و تبریز، شهری است که در بستر این بازار عظیم متولد شد، رشد کرد و به جایگاه یک مرکز ثقل در مشرق زمین دست یافت بنابراین این مجموعه سرپوشیده و به هم متصل، نه فقط محلی برای توزیع کالا بلکه مدرسه تجارت و بنیان نهادهای مدنی بود؛ جایی که نهادهای مردمی و معتمد مردم در دل ساختار تجاری جای گرفت و نظم اجتماعی را شکل داد و انصاف را به همگان آموخت.

بازار تاریخی و جهانی تبریز فراتر از یک فضای داد و ستد اقتصادی، همواره نهادهای تاثیرگذار در شکل دهی به مناسبات اجتماعی و فرهنگی این شهر بوده است؛ بازاری که قرن‌ها نبض معیشت مردم آذربایجان را در دست داشته و در بزرگه‌های حساس تاریخی، از بحران‌های اقتصادی گرفته تا تحولات اجتماعی، نقش خود را صرفاً در قالب یک مجموعه‌ی صنفی ایفا نکرده، بلکه به عنوان یک بازیگر مسئولیت‌پذیر در صحنه‌ی عمومی ظاهر شده و عدل و انصاف را به شهروندان و مسافران به ارمغان آورده است، نکته‌ی جالب توجه در بازار تاریخی تبریز این است که علاوه بر انجام داد و ستد امروزی، تمام جنبه‌های اجتماعی، فرهنگی و تاریخی خود را حفظ کرده و یک مکتب اقتصادی چندمنظوره و کامل را به وجود آورده است، حتی مثال معروفی وجود دارد از پیرمردی در بازار تبریز که هر صبح نصف قیمت روز، میوه‌ی توت می فروخت، ولی تا پایان روز تمام مغازه‌های اطراف خالی از مشتری بودند زیرا اکثر مشتریان از این نوع انصاف رضایت داشتند و همان یکبار خرید را به چندین خرید تبدیل می کردند.

تبریز از قدیم الایام علاوه بر یک شهر مذهبی، طلایه دار اقتصاد و تجارت ایران بوده است به طوری که اصناف و کسبه‌ی بازار تاریخی شهر تبریز به صورت افتخاری در مکتب اقتصاد تبریز نقش داشته و ترویج انصاف و انسانیت را سرلوحه‌ی امور خود قرار داده اند و از آن زمان، این بدعت خداپسندانه در خدمت به محرومان و مستضعفان سینه به سینه تا به امروز رسیده و در بطن جوانان بازاری نیز ریشه دوانیده است.

بازار تاریخی تبریز میراث گرانبهایی است که بر پایه‌ی اعتماد، انصاف و مسئولیت‌پذیری نهاده شده و اصناف و کسبه‌ی آن از قدیم الایام به حمایت از مستمندان و نیازمندان معروفند. از سوی دیگر این پهنه‌ی تجاری تنها یک مرکز تجاری نیست، بلکه تجلی یک مکتب اقتصادی است که طی دهه‌های متمادی با پیوند عمیق با جامعه شکل گرفته و امروزه به الگویی تبدیل شده است که می تواند در شرایط امروز الهام بخش بازسازی روابط اقتصادی و اجتماعی باشد.

از بطن بازار تاریخی تبریز موسسات خیریه‌ی بسیاری تاسیس شده اند که پیش قراول عدل و انصاف در تجارت بوده و دست و دل بازی را به بسیاری از مردمان سایر بلاد آموخته اند و به راستی که افتخار بسیار بزرگی برای تبریز و آذربایجان محسوب می شوند؛ زیرا با رسیدگی به وضعیت زندگی و معیشت مردم نیازمند شهر و مسئولیت‌پذیری در خصوص مقابله با تکدی گری، اولینی دیگر برای تبریز خلق کرده اند. آن هم زمانی که خبری از ارگان‌های حمایت گر به شکل امروزی نبود.

بازاریان تبریز ۹ میلیارد و ۲۰۰ میلیون تومان برای فقرا هزینه کرده اند

مردم تبریز و آذربایجان به حکم دین مبین اسلام در کارهای خیرخواهانه گوی سبقت را از سایر مناطق ایران ربوده و در حوزه‌ی تجارت نیز توانسته اند الگوی بزرگی در سطح کشور تبدیل شوند که نظیر آنها در کمتر جامعه‌ای مشاهده شده است.

حسین آذری نسب از جمله معدود بازاریان تبریز است که یک عمر در راستای خدمت به فقرا و محرومان تلاش کرده و کوله باری از تجارب ارزنده در موضوع اهمیت مسئولیت‌پذیری اصناف و کسبه‌ی اصیل بازار تاریخی تبریز را در چنته دارد.

این نیک مرد در سال ۱۳۲۱ در محله‌ی دوه چی گهن شهر تبریز دیده به جهان گشود. در سال ۱۳۴۱ به خدمت سربازی رفته و و دو سال بعد به اتمام رسانده است. پدر و پدربزرگش به حرفه‌ی تجارت فرش مشغول بوده اند و او نیز پس از اتمام خدمت در رکاب پدر در صنف فرش فعالیت کرده و این امر به صورت متوالی تا سال ۱۳۵۱ شمسی به طول انجامیده و سپس وارد امور خیریه شده است.

می گوید در آن سال‌ها چند تن از افراد خیر، فداکار و از جان گذشته باصالت بازار تبریز کمر همت بسته و در راستای حمایت از تهی‌دستان و مبارزه با گدایان حرفه‌ای و غیربومی نسبت به تاسیس موسسه‌ی خیریه‌ی حمایت از مستمندان تبریز و قرض الحسنه‌ی المهدی(عج) در خیابان دارایی اقدام کردند؛ زیرا از گسترش تکدی گری در سطح شهر متنفر و منجزر بودند.

آذری نسب در گفتگو با روابط عمومی اتاق تبریز، تشکیل این موسسه را با دو هدف اصلی جمع آوری متکدیان حرفه‌ای و رسیدگی به وضعیت معیشتی نیازمندان واقعی بیان کرد و گفت: آن زمان وضعیتی پیش آمده بود که پنجشنبه‌ی هر هفته جمعی از متکدیان حرفه‌ای از شهرهای دور و نزدیک به یک قهوه‌خانه در ابتدای میدان کاه فروشان آمده و با تعویض لباس و ملبس شدن به جامه‌ی سادات، در سطح معابر به امر شنیع متکدی گری می پرداختند و در بازار فرش نیز، اصناف مبالغی را زیر فرش برخی از حجره‌ها قرار می دادند تا قبح آن حفظ شود!

وی با اشاره به اینکه در تاسیس موسسه‌ی حمایت از مستمندان تبریز در سال ۱۳۵۳ شمسی زنده یاد حاج محمود منیری، حاج مسیب چاروقچی، حاج محمد طرزمی، حاج رحیم

گوگردچیان، حاج مختار صدر، حاج خلیل رضایی و حاج عباسعلی فاکر به عنوان هیئت مدیره ی اولیه نقش داشتند، افزود: این مجموعه در حال حاضر ۲ هزار و ۷۰۰ خانوار را تحت پوشش خود داشته و با ۴ هزار نفر عضو در آزادی زندانیان جرائم مالی، تهیه ی جهیزیه، تابلو تسلیت مجالس ترحیم، گوشت قربانی، حمایت از فقرا، مساعدت برای بیماران سرطانی، تامین اجاره خانه ی خانواده های بی بضاعت و ... مشارکت دارد.

آذری نسب اضافه کرد: تعدادی از بازاریان تبریز علاوه بر اینکه در حوزه ی تجارت منصافانه پیشگام بوده و شهره ی عام و خاص اند در مسائل اجتماعی نیز مسئولیت پذیر هستند، به طوری که تعدادی از خیرین اصیل تبریزی که بعداً به عضویت هیئت موسسین حمایت از مستمندان درآمدند، در سال هایی که نفت یافت نمی شد، هیزم و زغال در منازل تهی دستان توزیع کرده و ارزاق و اقلام معیشتی شان را نیز در سوز سرما تامین می کردند. کمااینکه هم اکنون برخی از خیرین مکتب تبریز در قالب هیئت خیریه ی جان نثاران و فاطمه الزهرا (س) نیز در تامین جهیزیه ی زوج های جوان نقش داشته و در کنار هم خاطرات لذت بخش و به یادماندنی را از دل بازار تاریخی تبریز رقم زده اند.

این خیر باصالت تبریزی با اشاره به اینکه در دو سال اخیر ۹ میلیارد و ۲۰۰ میلیون تومان برای فقرا هزینه شده و ماهانه نیز ۲۰۵ میلیون تومان هزینه ی تامین نان برای خانوارهای نیازمند جمع آوری و تعلق می گیرد، تاکید کرد: عده ی کثیری از بازاریان اصیل تبریزی از سال های دور آموخته اند که علاوه بر تامین هزینه های زندگی خود، احساس مسئولیت کرده و در تامین اقلام روزمره ی نیازمندان و تهی دستان نیز تلاش کنند و تعدادی نیز به انحای مختلف در امر تجارت و معاملات بازار، اصل انصاف را رعایت کرده و حتی به صورت رایگان به خانواده های مستحق، مساعدت می کنند.

آذری نسب با تاکید بر اینکه مردم آذربایجان شیفته ی کمک به هم نوع و منصف در معامله هستند، تا به مدد ۱۴ موسسه ی خیریه ی فعال، در این گهن شهر متکدی به چشم نخورد، یادآور شد: در دو ماه اخیر و از زمان جنگ ۴۰ روزه، تاجران و اصناف بازار تبریز نیز با دشواری های زیاد در حوزه ی اقتصادی دست وپنجه نرم می کنند، اما باز هم کسبه ی خیر، فقرا و محرومان را فراموش نکرده اند.

بی برکتی پول شاید نتیجه ی بی توجهی برخی ها به اخلاق و انصاف باشد

انصاف، کلیدواژه ای است که شاید این روزها مقداری کمرنگ شده باشد، اما با کمی پُرس و جو می توان نشانی از بازاریان اصیل تبریزی یافت که شاید از نظر برخی ها تبلیغ و ریا باشد، ولی مانند حاج کاظم چای فروش در بازار صفی، حکایت از صداقتی دارد که این روزها به سختی می توان رنگ و نشانی از آن یافت و بر آن دلخوش کرد که با ۸۱ سال سن، ۶۵ سال است که در بازار صفی مغازه دارد. وقتی از وی، علت وزن کردن پاکت خالی هنگام فروش چای را پرسیدند، گفت: وقتی فردی از من نیم کیلو چای می خواهد، اگر من پاکت را وزن کنم و به قیمت چای بفروشم این روا نبوده و انصاف نیست، به این خاطر پاکت را نیز وزن می کنم و حق مشتری هر چه باشد، می دهم وگرنه او، پاکت را می خواهد چکار کند؟!

بازار در عین حالی که می تواند محلی برای راه انداختن امور مردم و کسب رضایت خدا از این طریق باشد، همچنین می تواند کانونی مناسب برای تحرک و رفت و آمد ابلیس و شیاطین باشد که در این محل می توانند به مقاصد پلید خود برسد و طبیعتاً هر کس که آداب بازار را مراعات کرده و بازار و کسب آن را جز برای آخرت نخواهد، نه تنها بازار برای او شیطانی نمی شود، بلکه راه وصول او به کمال را همواره می سازد، اما بالعکس، برای کسی که رزق و برق دنیوی آن را از یاد خدا و آخرت غافل کرده و بدون توجه به انصاف و مسئولیت پذیری، دچار غفلت و گمراهی شوند، جایگاه شیطانی در پی خواهد داشت.

در گذر زمان نگرش کاسبان قدیم درباره ی مشتری بر پایه ی چهار رکن اصلی شکل گرفت که منجر به ایجاد کاسبی با برکت می شد؛ نخستین رکن، ایمان قلبی به برکت الهی بود، زیرا اصناف و کسبه ی قدیم باور داشتند، هرچقدر در معامله خالص تر برخورد کنند، آنگاه دعای خیر مشتری، ثروتی پایدار به همراه خواهد داشت.

دومین رکن، انصاف در قیمت گذاری بود؛ برخلاف روش های امروزی که گاهی سود حداکثری هدف قرار می گیرد، بازاریان سنتی مایل بودند درصدی سود معقول بگیرند، تا مشتری هم دلگرم شود و بازگردد.

سومین رکن، دادن اعتبار یا همان نسبه بود؛ بسیاری از کاسبان قدیم، حتی به کسانی که پول نقد نداشتند، کالا می دادند و می گفتند هر وقت امکانش بود، بیا پرداخت کن، این تصمیم ریسک پذیر نشان از اهمیت نگرش کاسبان قدیم درباره ی مشتری داشت. آنها مشتری را عضوی از خانواده می دانستند و وفای به عهد را بالاتر از سودی می شمردند که ممکن بود همین امروز نصیبشان شود.

آخرین رکن، ارزش گذاری به ارتباط انسانی بود، به طوری که در دکان های سنتی هر خرید با گفتگو شروع می شد، کاسب درباره ی حال و احوال زندگی مشتری می پرسید، از مشکلاتش مطلع می شد و گاهی حتی نصیحت یا دعایی برایش می کرد. چنین رفتار صمیمانه ای، کاسبی با برکت را تثبیت می کرد؛ زیرا مشتری نه فقط برای کالا، بلکه برای تجربه ای دوستانه بازمی گشت.

شاید این روزها این جمله را زیاد شنیده ایم که می گویند، پول ها خیر و برکت ندارد، قطعاً اگر این جمله را به یک بازاری قدیمی بگوییم، خواهد گفت که بی برکتی پول، نتیجه ی پُشت کردن برخی ها به اخلاق و انصاف است، به ویژه امروزه که ثبات قیمت، به یک آرزو تبدیل گشته و قیمت اکثر کالاهای اساسی خانوارها سر به فلک کشیده، از این رو اکثر خانواده ها در تأمین مایحتاج زندگی خویش با مشکلات ریز و درشتی دست وپنجه نرم می کنند و فقط بازاری اصیل متوجه قضیه می شود که چگونه باید در این وضعیت وانفسا باید به هر طریق ممکن به مدد و یاری مشتریان شتافته و تا حد امکان در تجارت منصف باشد.

گزارش: شهرام صادق زاده

عکس: ریحانه رضایی